

Els búnquers de Franco



Línia Gutiérrez, Línia Pirineus, Línia P..., molts són els noms donats a aquestes construccions mig colgades del Pirineu que un dia havien de defensar d'un enemic que encara avui ningú no sap ben bé qui és.

XAVIER CARRION



El Pirineu té un secret amagat des dels anys 40 en forma de búnquer. Després de la guerra del 36 milers de soldats de l'exèrcit espanyol van foradar muntanyes i construir milers de búnquers al llarg de tot el Pirineu, d'Euskadi a la Mediterrània. Era l'anomenada Línia Gutiérrez o Línia Pirineus. Camuflats i amagats als ulls del curiosos, els búnkers han sobreviscut a la guerra freda, a la caiguda de l'antic règim i enfilen el canvi de segle sense que se'n sàpiga ben bé la història.

Sembla que l'any 1939 Franco tenia por d'una possible invasió francesa per la frontera pirinenca. Això que ara pot semblar esbojarrat, a l'època era més que versemblant. Si no, per què l'estat major del general Franco va recomanar, un cop acabada la guerra civil, un avantprojecte de fortificació de la collada de Toses, a la Cerdanya? Aquest enclavament és d'un valor estratègic incalculable, en una defensa qualsevol contra una possible invasió des de terres franceses.

El responsable, un enginyer militar anomenat Vicente Martorell, va idear unes obres de no gaire envergadura; de fet es van reduir a unes casamates de refugi per als soldats encarregats de defensar la posició. Aquestes minifortificacions, les van construir batallons de treball formats per soldats de l'exèrcit de Franco i presoners republicans al cinquanta per cent.

1943. Plans definitius de fortificació. El novembre del 1943 l'estat major de l'exèrcit espanyol

tenia les idees més clares que no al 1939. Ara la fortificació, que havia de ser una mena de "Santiago y cierra España" contra França, anava de debò. Hom ordenà l'estudi i el reconeixement del terreny per construir una línia defensiva als Pirineus. Una ordre del general García Valino, aleshores cap de l'estat major, ordenava de fer un reconeixement del Pirineu sencer per a emplaçar-hi un seguit de búnquers que evités una possible invasió.

Les unitats de l'exèrcit que hi havia a les guarnicions de les províncies frontereres amb França van començar a reconèixer el terreny vestides de paisà i a cavall, fent-se passar sovint per caçadors. Però no van fer servir mai l'escopeta, només paper i llapis per apuntar els possibles emplaçaments dels búnquers. Les dades obtingudes foren enviades a les juntes de fortificació de cada divisió, que s'encarregaven de fortificar en temps de guerra posicions militars, ciutats..., i aquestes les enviaven a les capitànies generals.

El setembre del 1944 l'exèrcit alemany va abandonar el Pirineu, que ocupava des del novembre del 42, per la pressió dels exèrcits aliats que havien desembarcat feia poc a Normandia i que podien tallar en dos els alemanys i deixar-ne una part aïllada al sud de França. Des del 19 d'octubre del 1944 els guerrillers espanyols llancen un atac en tota regla contra la Vall d'Aran. A partir d'aquesta incursió dels guerrillers els projectes de construcció s'acceleren moltíssim i hom comença a treballar de valent per edificar una línia de ciment armat entre França i Espanya. Vint-i-quatre batallons de sapadors arriben de tot Espanya per començar la fortificació del Pirineu: uns dotze mil homes que en casos concrets reben l'ajuda de tropes d'uns altres cossos que tenen la base al punt de construcció o molt a prop.

La construcció dels búnquers i dels anomenats centres de resistència fou gairebé èpica, perquè els sapadors no tenien gaires recursos. El transport de materials es feia amb mules i a vegades amb

Els constructors de la Línia

Encara viuen molts dels dotze mil homes que van fortificar el Pirineu els anys 40. Ja són grans, però recorden moltes coses de la construcció de la Línia P. Pedro Barbeito, nascut a Betanzos al 1918, era llavors sergent de sapadors del regiment de fortificació núm. 3. Va estar al Pirineu des de l'acabament de la guerra fins al 1958; per tant coneix de prop totes les obres de fortificació, sobretot les de la collada de Toses. Barbeito, ara capità retirat, recorda: "La nostra missió principal era de reconstruir el castell de Figueres. A més, vam fer les obres que en deien de 'recuperació', és a dir, vam reconstruir els ponts i carreteres que la guerra havia destruït". Cap al 1944 el regiment del sergent Barbeito havia passat per Roses, Olot, Tarriguella, la Punta Falconera, la collada de Toses... A tot arreu, hi havien deixat algun senyal, adés en forma de niu de metralladores, adés de pont reconstruït..., però un bon dia van començar a fer búnquers i més búnquers al Pirineu. "Tot-hom ho sabia, que construïem a muntanya, i si vèiem ningú a prop d'on fèiem el búnquer, el saludàvem amb la mà. Allò es veia a la llum del dia."

El sergent Barbeito no sap ben bé contra qui construïen els búnquers, encara que a l'època es comentava que els comunistes eren la principal raó de tot plegat. "No es podia deixar que comunistes com Carrillo entressin pel Pirineu i envaïssin Espanya". El sergent Barbeito no pot oblidar tampoc quan el general Franco va visitar la collada de Toses per veure l'estat de les obres. "El vaig veure d'esquena, quan anava amb Aramburu Topete. Això mai no es va veure al cinema, perquè quan Franco visitava una instal·lació militar no portava el No-Do al darrere". M. R.

camions soviètics Katiuska, requisats a l'exèrcit republicà, que gastaven moltíssima gasolina. La mà d'obra barata (els soldats) va fer la resta. Les tropes arribaven on havien de construir els búnquers; si eren molts, es feien una mena de "casernes" improvisades, sempre a prop d'un poble, o acampaven a la plaça, com va passar a Martinet.

Els aliats ho saben tot. Els exèrcits aliats sabien els anys 44 i 45 tot quant es construïa al Pirineu. Sabien on i amb quina dosificació de ciment els sapadors aixecaven un niu de metralladores o un lloc de comunicació. Tota aquesta informació, els la va proporcionar una xarxa d'informadors que treballava per a ells a Catalunya, dirigida per organitzacions clandestines com ara el Front Nacional de Catalunya.

Les accions que feien no s'assemblaven gens a les de James Bond, eren més aviat discretes, però els informes que enviaven als serveis secrets aliats sí que eren d'una gran importància. Malauradament, la majoria dels catalans que hi van intervenir, i que no es consideraven espies sinó patriotes, ja són morts.

XAVIER CARRION



Projecte de rehabilitació dels búnquers

Es podria aprofitar aquesta herència del passat per convertir-la en un recurs turístic? Els presidents dels consells comarcals de l'Alt Urgell i de la Cerdanya pensen que sí. Però les seves respostes destil·len una certa prudència, per allò del secret militar. Dolors Majoral, presidenta del consell comarcal de l'Alt Urgell, es queixa de la publicitat que rep aquest afer: "Nosaltres no l'hem buscada, aquesta propaganda dels búnquers. Nosaltres hem dit que, tenint tot això enterrat, és una llàstima que no se'n pugui treure un profit turístic". Joan Pous, president de l'altre consell comarcal implicat, el de la Cerdanya, assenyala que el problema principal és que la línia encara està sota secret militar. "Quan l'aixequin, se'n podria fer un recorregut turístic, d'aquesta línia".

El secret militar impedeix de prendre cap mesura de netejar per dintre i per fora els millors búnquers. Ara bé, si l'Ajuntament de Martinet ja disposa d'una partida presupostària, d'uns dos milions de pesetes, destinada als búnquers, qui podria finançar tota aquesta operació, una vegada aixecat el secret oficial? La Generalitat? Joan Pous és escèptic: "La Generalitat no té ni un duro. No val la pena de telefonar-hi". Segons estudis del consell comarcal de la Cerdanya, rehabilitar un búnquer costaria de 800 a 900 mil pessetes. Aquestes xifres inclouen la neteja del búnquer i la instal·lació de la llum per permetre'n la visibilitat. **M. R.**

XAVIER CARRION



Dalt, 'centro de resistencia' a prop de Músser. Al costat, d'esquerra a dreta, Arcadi del Pozo, Jean Louis Balchon, el general Antonio Martínez Teixidor, Pierre Serrat i Louis Esteve, estudiosos de la línia.

Els exèrcits aliats coneixien la situació dels búnquers gràcies a una xarxa d'informadors que treballava a Catalunya.



En queden molt pocs, però un dels que va viure aquella època d'espionatge i d'intriga política és l'historiador Josep Benet. En aquell temps dirigia el Front Universitari Català, que a vegades rebia ordres del Front Nacional de donar suport a la missió informativa. "Nosaltres teníem una secció d'informació i un delegat per a l'exterior. Quan ens demanaven informació o en teníem, la passàvem als aliats perquè era com si treballéssim per Catalunya. Era com recuperar la democràcia, perquè la nostra causa era la dels aliats".

Els contactes amb els serveis secrets aliats eren o bé a Perpinyà o bé a Barcelona a través d'una xarxa de bústies on es dipositava la informació perquè un agent aliat la'n pogués recollir com més aviat millor. "Nosaltres ho fèiem quan ens ho demanaven. En aquest cas ens van demanar informació sobre aquesta construcció. Va ser mitjançant Joan Sansa (delegat exterior del FUC), un estudiant de la Seu d'Urgell que tenia facilitats per a anar a França i a Andorra".

Els aliats van demanar, com diu Benet, totes les dades possibles sobre aquella fortificació que havien descobert al Pirineu. Per tant, el mite del secret militar que envoltava tota la construcció no té gaire sentit. Els homes del FUC a la Seu d'Urgell es van posar a treballar de seguida i van aconseguir de passar un informe a Perpinyà. "Això va ser l'any 1945, i l'informe deia que

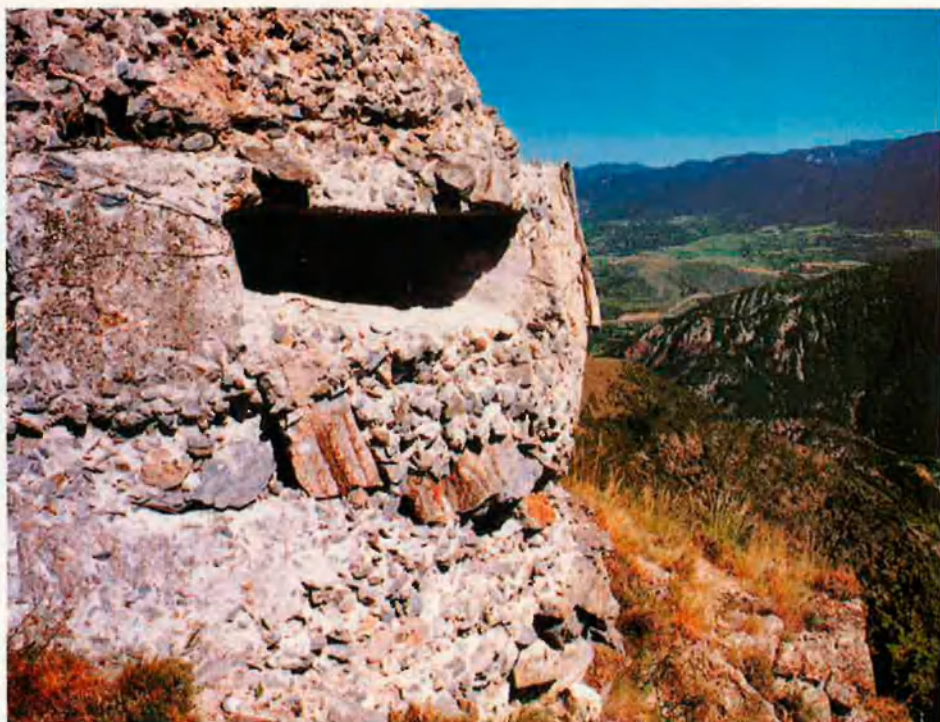
les fortificacions feien riure. Jo ja no el tinc –afirma Josep Benet–, perquè fou destruït els anys 60, però donava el percentatge de ciment que tenien diversos búnquers, i els aliats van contestar que era impossible que n'hi hagués tan poc”.

El *modus operandi* dels informadors catalans no era gaire complicat. “Preguntaven a la gent del poble, perquè per a ells no era secret militar; els soldats anaven als bars dels pobles i xerraven. No costava gens de treure'n informació”.

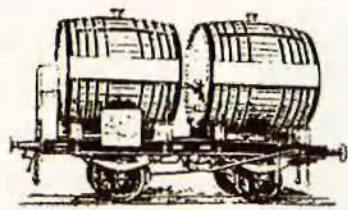
Per Josep Benet la construcció de la Línia P va ser una errada del general Franco. “Quan la guerra havia demostrat que tots els sistemes de fortificació no servien de res, aquí fan una cosa amb un percentatge de ciment molt pobre. Això es fa a partir de l'any 45, quan s'havia demostrat a tot el món que els mitjans de guerra existents ho havien superat. Es fa quan el perill d'una invasió ja ha passat. Quan no hi ha perill exterior”. Però Josep Benet va un mica més lluny i dóna la veritable raó de la construcció al Pirineu de la Línia P. “La van començar a construir i no la van aturar perquè al darrere hi devia haver interessos creats. És l'època de l'estraperlo i va ser un gran negoci per a una sèrie de militars”.

El nom de “Línia Gutiérrez” és pot atribuir, segons Benet, als informadors que hi van investigar. “En deien línia Gutiérrez en to despectiu, no pels que la construïen, sinó per comparació amb la línia Maginot. Col·locar els ferros del ferrocarrils de via estreta als búnquers és una matusseria, és de *tebeo*, fa riure. Per això en deien Línia Gutiérrez”.

Fam, ciment i estraperlo. El coronel d'enginyers a la reserva, Arcadi del Pozo, és potser el militar que més en sap, d'aquest tema, al país. Ha passat gairebé tota la vida militar al Pirineu i es defineix com un home “fronte-”, sempre interessat per la Línia P, com li agrada d'anomenar la línia de fortificació construïda al Pirineu. Juntament amb els investigadors francesos Jean-Louis Bouchon, Louis Este-



El ‘centro de resistencia’ del Roc de l'Àguila era un punt vital per dominar la carretera que va de la Seu d'Urgell a Puigcerdà. I així avisar a les tropes si atacava l'enemic.



SVRO
DISTRIBVIDORA
de VINS i LICORS

**GRANS
VINS
DE
QUALITAT
ALS MILLORS
PREUS**

Oferta especial “LA CAIXA DE SVRO”

9 ampolles 3.840 ptes. IVA inclòs

lliurament a València i comarca de l'Horta sense càrrec.

- | | |
|-------------------------|--------------------------------------|
| 1 VINA CORDIAL BLANC | 1 TINTO BAROJA 1992 D.O. Rioja |
| 1 VINA CORDIAL ROSAT | 1 VI BLANC MACABEO 1995 D.O. Penedès |
| 1 RIBEIRO GRAN SOLBEIRA | 1 RINCON DE BAROJA 1988 D.O. Rioja |
| 1 VALDUERO NEGRE 1995 | 1 CAVA GIRO I GIRO BRUT |

1 TINTO MERINDAD D.O. Rioja

C/ Illes Canàries, 32. VALÈNCIA 46023
Telèfon. 337 58 74 - Fax 337 17 93



Baix, un niu de metralladores camuflat amb la vegetació. L'interior dels búnquers podia arribar a ser molt espaiós en alguns casos, com mostra la imatge de la dreta.



Dalt, correguda de bous a Martinet l'any 1946. Aquests esdeveniments van ser un dels principals entreteniments dels soldats que construïen la línia.

Al Pirineu català hi ha noranta-sis "centros de resistencia" que tenien una cinquantena de búnquers sota comandament seu.

va i Pierre Serrat fa molts anys que estudia el cas.

A aquests estudiosos, no els fa estrany que, quan es construïa la línia, es desviessin sacs de ciment per canviar-los per sacs de patates, o que els soldats ajudessin a fer la collita al pagès de més a prop d'on construïen els búnquers per tal de guanyar-se uns calerons extra. La convivència entre els soldats i els habitants dels pobles va ser força agradable, si hem de fer cas dels testimonis que encara viuen. Va haver-hi corregudes de bous a molts pobles i, a vegades, com en

el cas de Martinet, es van construir camps de futbol perquè els soldats s'ho passessin bé. Però aquesta aparent convivència idíl·lica potser no ho va ser tant, si observem les queixes que dos veïns de Martinet fan contra la guarnició que hi havia al seu poble. Concretament al ple de l'ajuntament del 16 d'abril de 1949 van mostrar el seu malestar pels danys que feien a les seves propietats els soldats i van demanar que l'alcalde intercedís per ells davant el comandant militar de la guarnició de Martinet.

Línia defensiva combinada.

La concepció de la Línia P es basava en els *centros de resistencia* o llocs de comandament des d'on se centralitzaven activitats com el repartiment de municions als búnquers o l'avis per telefonia quan venia l'enemic i per on venia. Al Pirineu català hi ha noranta-sis *centros de resistencia* que tenen una cinquantena de búnquers a prop i sota comandament seu. Aquesta xifra ja dóna una idea de la magnitud del projecte de construcció de la línia que arribava als deu mil búnquers sobre el paper, però que sobre el

"Paco, que se nos hace tarde"

XAVIER CARRION

Entre els caps militars que van intervenir en la construcció de la línia n'hi havia un d'importància més que notable pels càrrecs que havia d'ocupar al llarg de la seva carrera: el general Aramburu Topete, famós per la seva adhesió a la constitució la nit del 23-F, quan era cap de la Guàrdia Civil. Aramburu va ser comandant durant molts anys del batalló de sapadors de muntanya que va fortificar la collada de Toses durant la dècada dels 40. Aramburu Topete ja s'ha retirat de tota activitat militar i recorda, com si fos ahir, totes les vivències, seves i dels seus homes, construint búnquers al Pirineu. Pel general Aramburu la Línia P no va ser millor per raons òbvies: "No ens podríem permetre el luxe de construir una línia millor perquè Espanya acabava d'eixir d'una guerra. La nostra línia no era com la Maginot o la Sigfried; era una línia de campanya, d'estar per casa".



Aramburu comandava el batalló de sapadors: "No podem construir una línia millor".

Les dures condicions de vida de la collada de Toses es van veure interrompudes un 28 de maig del 1947, quan el general Franco va visitar les obres. "Em van dir que venia el Caudillo i que fes veure que no ho sabia. Franco venia cada any a Barcelona a la Fira de Mostres. No va visitar cap búnquer, només un observatori, però va estar tres hores mirant com anaven les obres de la línia. A Franco, a qui no agradaven certes coses perquè tenia una visió diferent de la del seu estat major, va veure *in situ* que l'obra no era com ell se l'havia imaginada. Va dir: "Fa molts anys que lluito contra la

deformació tàctica de les armes tècniques".

Jo era l'únic representant d'enginyers, i li vaig demanar permís per a parlar. Li vaig dir que m'havia sentit al·ludit pel que havia dit, perquè l'arma tècnica érem nosaltres, els enginyers, i que el que fèiem no era per ordre d'un arma tècnica, sinó de l'estat major central, que n'era l'únic responsable. Aleshores em va demanar: 'A vostè, què li'n sembla, tot això?' I jo li vaig dir: 'General, si vol que li digui la veritat, em sembla una trinxera carlista en pla bèstia'. Franco va respondre: "Que hi ha García Valino per

aquí? No? Doncs que em vingui a veure només d'arribar a Madrid".

D'aquesta visita de Franco a la fortificació del Pirineu, no en tenim cap fotografia o documental del No-Do, només els records en forma d'anècdota que gent com el general Aramburu Topete té guardats a la memòria. Aramburu encara recorda un altre moment de la visita de Franco a les obres. "Franco es va estar tres hores a la collada de Toses. Va venir-hi amb la dona, que es va quedar a baix, dintre el cotxe oficial. Però de tant en tant enviava al marit un missatge dient 'Paco, que se nos hace tarde'. M. R.

La vida en comú

Tzvetan Todorov

Todorov prova de comprendre per què l'ésser humà, àdhuc en la solitud, està fet de trobades amb els altres. La societat no és pas una maledicció, sinó una modalitat d'alliberament.

301 pàgs. 2.500 ptes.



Editorial 3 i 4

"L'hora del present", 1

Més enllà del llenguatge

Emanuele Severino

Pot oferir la tècnica el remei contra els danys que produeix? Es poden posar límits a la violència? Quin és el vincle entre l'ésser i el llenguatge? Temes fronterers, aspres i urgents, un punt amarg: aquí es plantegen sense reserves.

320 pàgs. 2.900 ptes.



Editorial 3 i 4

"L'hora del present", 2

L'Atlàntida

Jacint Verdaguer

L'Atlàntida és el cant al llegendari continent dels atlants, del qual cal remarcar, a més del tractament de la mitologia, l'ús que Mossèn Cinto fa del llenguatge, sobretot en les descripcions de la natura.

142 pàgs. 1.400 ptes.

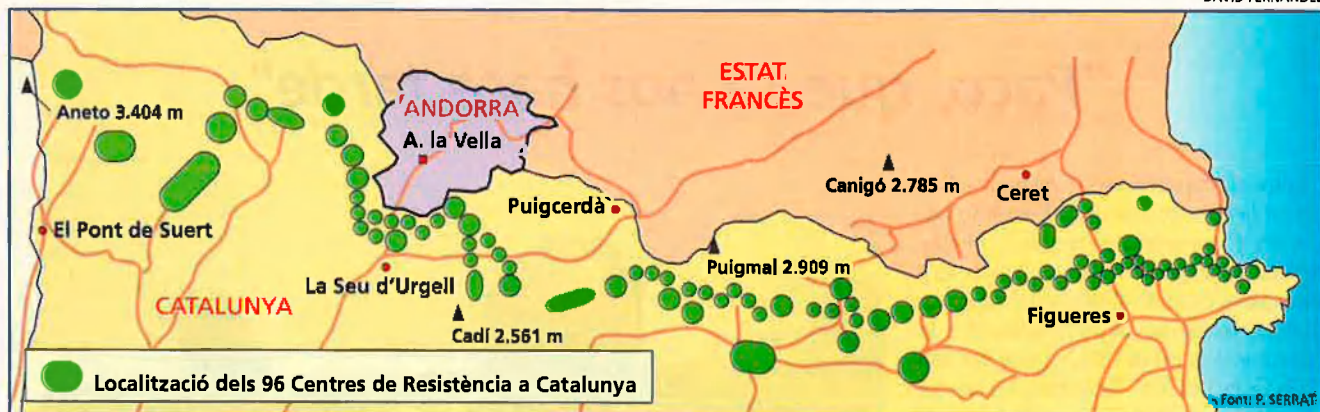


Editorial 3 i 4

"Llibres clau", 14



DAVID FERNANDEZ



terreny no arriba als quatre mil, entre fets i a mig fer. Durant tres anys, del 1945 al 1948, els batallons de sapadors van treballar al cent per cent de les seves possibilitats.

Les obres de fortificació de campanya es trobaven en la línia de les lliçons apreses de la Segona Guerra Mundial pels militars espanyols. L'objectiu era d'aturar una ofensiva semblant al *Blitzkrieg* ("guerra llampeç") alemany, que conjunyia

XAVIER CARRION

atacs d'artilleria, d'aviació i de carros de combat.

Quant va costar la Línia P. El cost va ser alt, però el secret militar no permet d'escatir-ne la quantitat. Llavors els béns de construcció escassejaven i eren cars, sobretot el ciment i el ferro. Per aquest motiu agafaven l'aigua i la sorra del mateix lloc on es construïa el búnquer. El ciment, el compraven a la Molins o a l'Asland, i el ferro,

el treien de les velles línies de ferrocarrils de via estreta del Pirineu. La Línia P podria ser la pionera en l'art del reciclatge.

Però què costava fer un búnquer? El coronel del Pozo ens ho explica: "Sabem que un niu de metralladores costava al 1945 unes 25.000 pessetes, amb els jornals dels soldats inclosos, que eren d'una peseta diària. Al 1955, quan van fer els últims, el preu voltava les 127.000 pesetes".

Jean-Louis Blanchon va trobar un diari francès de l'època que aventurava l'augment del pressupost militar espanyol dels anys de la construcció de la línia. El diari *La Démocratie* afirmava en el seu exemplar del 16 d'abril de 1946 que el pressupost havia passat de 2.358 milions de pessetes l'any 1942 a 3.608 al 1948. És a dir, un augment del 53% en sis anys, possiblement degut a les despeses obligades per la fortificació del Pirineu.

L'obra es va fer sense comprar ni expropiar terrenys a ningú. No hi ha cap llei de l'època que disposi que, en cas de desplegament defensiu de tropes, l'exèrcit pot emparar-se dels terrenys que vulgui. Ara mateix l'exèrcit no és propietari dels terrenys que ocupen els búnquers i els *centros de resistència*. "Molts d'aquests búnquers han estat reutilitzats pels pagesos com a magatzems per guardar-hi coses; han servit de refugi de contrabandistes o simplement han 'desaparegut' perquè els propietaris dels terrenys els han fets volar amb explosius -diu el coronel del Pozo-. En cap cas l'exèrcit no ha dit ni pi; ho ha deixat dormir".

Les obres de fortificació de campanya es trobaven en la línia de les lliçons apreses de la Segona Guerra Mundial.



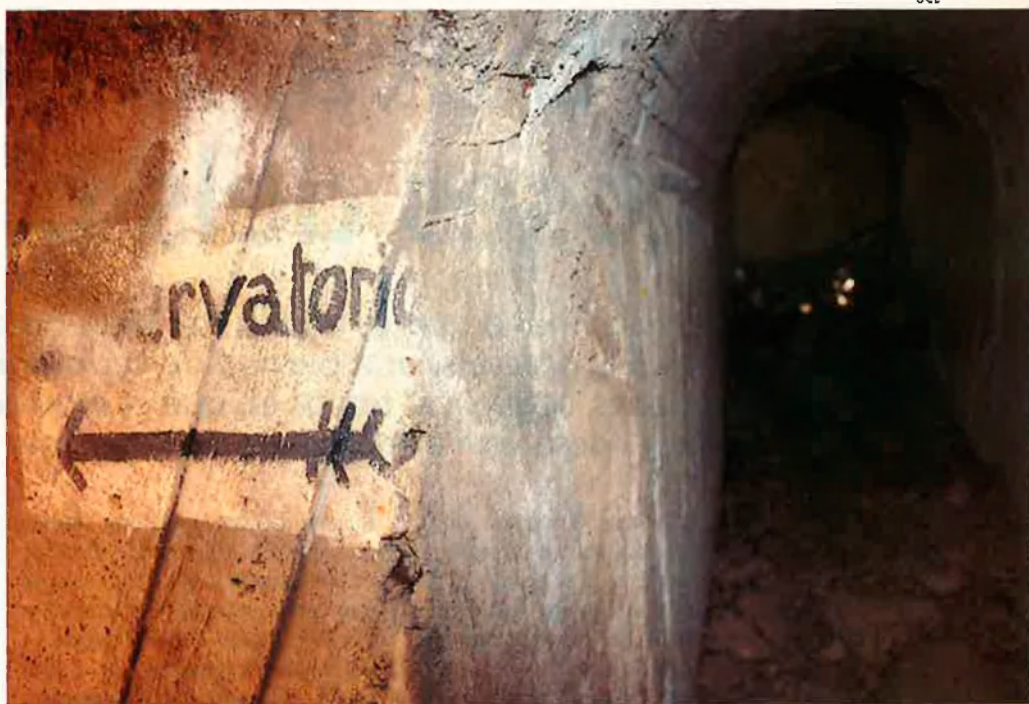
A dalt, la perspectiva que es veu des de dintre d'un niu de metralladores. A la dreta, detall del cofratge de fusta que evitava que les bales rebotessin dintre del búnquer.



Les prioritats de la fortificació. Les obres tenien unes prioritats, perquè hom hi treballava contra rellotge. Sabem per on van començar a construir i on hi van posar més el coll. Potser el poble de Martinet (Baixa Cerdanya) podria presumir dels búnquers més ben conservats de tota la línia. Sigui com sigui, de primer construïen els centres de resistència; després, segons un ordre escrupolós, els nius de metralladores, seguits dels nius contra carros, morters, canons d'infanteria, observatoris i llocs de comandament. Finalment, l'obra era camuflada perquè l'enemic no la veiés i li fos més difícil de neutralitzar-la.

Les filferrades i les mines que s'havien de col·locar al llarg de la Línia P no van arribar mai. Les van emmagatzemar al castell de Figueres i a les casernes de la Seu d'Urgell. L'any 1971 van canviar de residència i van anar a parar als parcs d'enginyers de Madrid. Curiosament, una part d'aquestes filferrades van anar a raure al Sàhara, on van servir en el conflicte amb el Marroc, amb la Marxa Verda i la pèrdua de les últimes colònies espanyoles al nord de l'Àfrica.

El camuflatge consistia a amuntegar pedres damunt la volta del búnquer o a dissimular-lo sota l'abundosa vegetació de l'entorn. El pas del temps ha fet que molts d'aquests búnquers no es puguin localitzar perquè la vegetació ho impedeix completament. L'única manera de poder-los localitzar seria



de consultar els mapes militars que en marcaven l'emplaçament, però tornem a topar amb el secret militar.

La Línia P i la guerra freda.

A la fi del 1947 la nova situació internacional fa que l'estat major es replantegi la continuació de l'obra. El pressupost baixa i les unitats que no pertanyien a les tres regions militars frontereres es retiren de la construcció de la línia fortificada. A partir d'aquest any dos cossos (regiments Fortaleza 1 i 2) seran els encarregats de continuar la construcció d'assentaments, búnquers..., de la Línia P. Al 1951 les

obres es van reduir encara més; es van fer carreteres i poca cosa més. Al 1955 s'abandonen definitivament.

Però la feina no es va reduir a construir búnquers, també consistí a refer els ponts destruïts durant la guerra i a construir-ne de nous, a obrir carreteres noves i a posar telèfon a molts pobles. Aquestes obres d'infraestructura van durar de final dels anys quaranta a mitjan anys cinquanta, quan la situació internacional havia convertit la línia en una obra gairebé impossible.

Mario Reyes

Interior d'un 'centro de resistència'. Molts es connectaven amb la resta de búnquers per túnels. Per aquest motiu molts dels treballadors que els van fer eren miners asturians que estaven fent el servei militar.

Els verbs valencians

La conjugació verbal, completa i actualitzada, que conté les formes normatives, les variants secundàries i les col·loquials. Inclou el programa informàtic Winverbs, que permet la consulta de més de 8.000 verbs.

160 pp. 1.900 ptes.



Bromera
"Materials", 1

Agenda escolar en valencià

Ja podeu sol·licitar a la vostra llibreria l'Agenda escolar en valencià, una eina personalitzada que interessarà als professors i ajudarà els alumnes. Amb consultes, horaris, visites, resultats, activitats, companys i companyes, dedicatòries, calendari gràfic, entrevistes... i el plànol de les comarques valencianes.



Denes 10 Editorial

Pràctiques de llengua Com escriure un text

Vicent Mas

Quantes vegades heu tingut dificultats a l'hora d'escriure un text perquè no us venien les idees al cap, no acabàveu de declinar-vos per l'ordre en les exposarieu, o no us agradava la redacció de les frases?



Editorial Tàndem